
Ivan
ROGIĆ

Anka
MIŠETIĆ

OSNOVNA
OBILJEŽJA
STAMBENOG
SKLOPA SSKA

O kakvoći raspoloživih podataka

Podaci o stanovima dobiveni su popisom stanovništva i stanova godine 1991. Premda je popis organiziran prije jednog desetljeća podatke o stanovima držimo mjerodavnim za analizu gradskih prilika i odnosa. Dvije činjenice podupiru naznačeno stajalište. Najprije, u proteklom desetogodišnjem razdoblju Sisak nije bio oštećen/razoren toliko da bi veličina štete utjecala na osnovne omjere i podatke zabilježene spomenutim popisom (kao, primjerice, u Vukovaru ili u drugim okupiranim hrvatskim gradovima). K tomu, u proteklom desetljeću sisačko graditeljstvo nije bilo posebno jako. Ograničen broj pojedinačnih graditeljskih primjera nije bitno promijenio bilance i odnose u stambenom sklopu zabilježene popisom 1991. godine. Svakako je nužno imati na umu da su se u razdoblju 1991.–2000. godine prilike u gradu promijenile. Ali veličina promjena bitno ne ugrožava uporabljivost podataka zabilježenih popisom. Stambena se zbilja grada Siska godine 2000., po našoj ocjeni, dakle, bitno ne razlikuje od one zabilježene popisom godine 1991. Mjestimične razlike ne ugrožavaju kakvoću analitičkih uvida zasnovanih na podacima dobivenim tim popisom. Iznesena ocjena, dakako, ne pogađa novi manjak stanova nastao stvaranjem novih obitelji u razdoblju 1991.–2000. godine.

Razdioba stanova u gradu

Iz tablice 1 vidljivo je da je u Sisku godine 1991. zabilježeno 14.680 stanova (u iznos su uvrštene sve statističke podvrste).

Najveći broj stanova, 3.966, ili 27% od ukupnog broja gradskih stanova jest u naselju Viktorovac. Na drugom je mjestu gradski dio Zeleni brijeg; tamo je zabilježen 2.901 stan ili 19,76% od ukupnog broja gradskih stanova. Na trećem su mjestu dva podjednaka dijela: središnji dio (pod popisnim imenom: 22. lipanj) s 2.251 stanom ili 15,33% ukupnog broja gradskih stanova i cjelina Caprag s 2.198

Tablica 1.
Razdioba stanova po
dijelovima grada

Dio grada	Broj stanova	%	Prosječna veličina stana
Sisak	14.680	100	65,59 m ²
Zeleni brijeg	2.901	19,76	70,55 m ²
Viktorovac	3.966	27,02	65,22 m ²
“22. lipanj”	2.251	15,33	59,62 m ²
Vrbina	343	2,34	75,21 m ²
Galdovo Kaptolsko	736	5,01	64,01 m ²
Galdovo	1.517	10,33	76,98 m ²
“Eugen Kvaternik”	566	3,86	65,46 m ²
Caprag	2.198	14,97	58,16 m ²
“Ivan Buić”	202	1,37	53,19 m ²

Ukupna površina stanova u Sisku: 962.832 m²

Ukupni broj stanovnika u Sisku u promatranim granicama: 44.124

Prosječna stambena površina po stanovniku: 21,82 m²

Prosječni broj stanara po stanu: 3 stanara

stanova ili 14,97% od ukupnog broja gradskih stanova. Na četvrtom je mjestu Galdovo s 1.517 stanova ili s 10,33% ukupnog broja sisačkih stanova. Ostale gradske cjeline, razlikovane u popisu 1991.: Vrbina, Galdovo Kaptolsko, naselje “Ivan Buić” i naselje “Eugen Kvaternik” uvjerljivo su manje; postotni udjeli stanova u njima u rasponu su od 1,37% (naselje “Ivan Buić”) do 5,01% (Galdovo Kaptolsko). Pripojimo li spomenute cjeline njihovim većinskim adresama, nameće se gradska shema s pet osnovnih cjelina; na popisu su: **središnji gradski dio, Viktorovac** (Novi Sisak), **Zeleni brijeg, Galdovo** i **Caprag**. (Sukladno toj shemi organizirano je i anketno istraživanje; njegovi su organizatori, osim spomenutih, odvojili u posebnu skupinu naselja po gradskom rubu, orijentirani zasnovanom pretpostavkom da su sintaktička pravila rubnih naselja, zbog obveza tih naselja u seoskim tradicijama, tipološki posebna.)

Podaci o veličini i broju soba

Prosječna veličina stana u Sisku iznosi 65,59 m². Po iznosu Sisak je u skupini prosječnih hrvatskih naselja. No prosječne veličine stanova u popisnim cjelinama znatno se razlikuju od opće gradske. Iz tablice je vidljivo da je najveća prosječna veličina stana zabilježena u naselju Galdovo; tamo je prosječna veličina stana uvjerljivih 76,98 m². Neznatno je manji u Vrbini, 75,21 m². Na trećem je mjestu cjelina Zeleni brijeg s prosječnom veličinom stana 70,55 m². Viktorovac i Galdovo Kaptolsko su s prosječnim veličinama približno jednakima gradskoj (65,22 m² u Viktorovcu i

64,01 m² u Galdovu Kaptolskom), kao i cjelina “Eugen Kvaternik” (65,46 m²). Manji od gradskog prosjeka jesu prosječni stanovi u središnjem dijelu (prosječna veličina iznosi 59,62 m²); u istoj je skupini i naselje Caprag (58,16 m²). Uvjerljivo pak najmanji prosječni stanovi su u cjelini “Ivan Buić”; tamo je prosjek 53,19 m², dakle, znatno manji od gradskog prosjeka. Njegova ispodprosječnost, međutim, ne utječe znatno na gradski prosjek zbog malog broja popisanih stanova u naselju (202 stambene jedinice).

Dodatne podatke o veličinama stanova nude tablice o veličinskim skupinama stanova i o broju soba u njima. U tablici 2 vidljiva je razdioba stanova po veličinskim skupinama. Razdioba ukazuje na nekoliko korisnih činjenica.

Tablica 2.

Razdioba stanova po dijelovima grada i po veličinskim tipovima stanova

Gradski dio	Ukupno stanova	Stanovi po veličini u m ²										
		do 30 m ²	31-40 m ²	41-50 m ²	51-60 m ²	61-70 m ²	71-80 m ²	81-90 m ²	91-100 m ²	101-110 m ²	111-120 m ²	više od 120 m ²
Sisak	14.699	842	1566	2154	3255	2106	1901	999	573	259	275	769
	100%	5,73%	10,65%	14,65%	22,14%	14,33%	12,93%	6,80%	3,90%	1,76%	1,87%	5,23%
Zeleni brijeđ	2899	174	405	386	487	334	317	225	167	49	84	271
	100%	6,0%	13,97%	13,31%	16,80%	11,52%	10,93%	7,76%	5,76%	1,69%	2,90%	9,35%
Viktorovac	3977	201	419	662	882	568	442	305	126	100	65	200
	100%	5,06%	10,55%	16,66%	22,22%	14,31%	11,13%	7,68%	3,17%	2,52%	1,64%	5,04%
“22. lipanj”	2262	161	224	356	575	422	275	119	45	17	21	47
	100%	7,12%	9,90%	15,74%	25,42%	18,66%	12,16%	5,26%	1,99%	0,75%	0,93%	2,08%
Vrbina	346	20	29	32	57	67	32	24	23	10	13	39
	100%	5,79%	8,38%	9,25%	16,47%	19,36%	9,25%	6,94%	6,65%	0,03%	3,76%	11,27%
Galdovo Kaptolsko	734	91	77	86	120	123	88	51	39	16	9	34
	100%	12,40%	10,50%	11,72%	16,35%	16,76%	11,99%	6,95%	5,31%	2,18%	1,23%	4,63%
Galdovo	1514	94	100	113	182	216	268	175	128	51	50	137
	100%	6,21%	0,07%	7,43%	12,02%	17,27%	17,70%	11,56%	8,45%	3,37%	3,36%	9,05%
“Eugen Kvaternik”	567	24	72	52	125	80	100	46	28	11	13	16
	100%	4,23%	12,70%	9,17%	22,04%	14,11%	17,64%	8,11%	4,94%	1,94%	2,29%	2,82%
Caprag	2205	38	215	437	783	278	350	46	12	4	18	24
	100%	1,72%	9,75%	19,82%	35,50%	12,60%	15,87%	2,09%	0,54%	0,18%	0,82%	1,09%
“Ivan Buić”	202	39	25	30	44	18	29	8	5	1	2	1
	100%	19,31%	12,38%	14,85%	21,78%	8,91%	14,36%	3,96%	2,48%	0,50%	1,99%	0,50%

(i) **Najviše stanova, 3255 ili 22,14% u gradu Sisku u veličinskoj je skupini 51-60 m².** Susjedne veličinske skupine gotovo su međusobno jednake; u skupini 41-50 m² nalazi se 2154 stana ili 14,65% gradskih stanova; u skupini 61-70 m² nalazi se 2106 stanova ili 14,33% gradskih stanova. Gradski prosjek “popravljaju” međutim stanovi u veličinskoj skupini 71-80 m², gdje ih je 12,93% od ukupnog

broja gradskih stanova (naspram 10,65% stanova u veličinskoj skupini 31–40 m²), te stanovi u veličinskoj skupini 81–90 m² (gdje ih je 6,80% naspram 5,73% u veličinskoj skupini stanova do 30 m²). Dodatnom popravku prosjeka pridonosi posebno i činjenica da je u gradu **12,76% stanova većih od 91 m²**.

(ii) Razdioba veličinskih tipova u **sisačkim naseljima ponavlja, u osnovnim obrisima, naznačeni predložak. Najbrojniji su stanovi u veličinskoj skupini 51–60 m²**. Iznimka su naselja Galdovo, gdje je najbrojnija skupina stanova 71–80 m², i naselje Vrbina gdje je najveća skupina stanova 61–70 m². U Galdovu Kaptolskom, pak, skupine stanova s veličinama 51–60 m² i 61–70 m² po postotnim su udjelima izjednačene. Uočiti je, također, da je uvjerljivo najveći postotni udio stanova u veličinskoj skupini 51–60 m² **u naselju Caprag**; udio je 35,50% od ukupnog broja stanova u tom naselju. Idući dio s izrazitim brojem takvih stanova jest **središnji gradski dio** (no udio je znatno manji: “samo” 25,42%); u ostalim gradskim cjelinama udjeli su još manji (u rasponu 22–12%). Već i naznačeni podaci posredno ukazuju na stanograditeljski model koji je presudno oblikovao stambenu zbilju Siska. Modelu je implicitno **izrazito povjerenje u male stanove**.

(iii) Dominacija malih/manjih stanova (u veličinskim skupinama 51–60 m², 41–50 m² i 61–70 m²) **ne osnažuje** hipotezu da je u Sisku izrazito velika skupina ekstremno malih stanova. Iz tablice je vidljivo da je udio stanova veličine do 30 m² rubnih 5,73%. U većem broju popisanih cjelina postotak ostaje u rasponu 5–7%. Međutim, u naselju Caprag, gdje je udio stanova u veličinskoj skupini 51–60 m² najveći, **najmanji je** udio ekstremno malih stanova; iznosi 1,72%. No nadprosječno je velik u naseljima Galdovo Kaptolsko (12,40%) i “Ivan Buić” (19,31%). Razdioba ukazuje da stanogradnja pod izravnim državnim nadzorom, kakva je oblikovala stambeni sklop u Capragu, premda se sintaktički naslanja na predložak malog stana, **ne dopušta** nekontrolirano množenje ekstremno malih stanova. Oni se češće javljaju po naseljima gdje je stambeno zbrinjavanje bilo orijentirano stambenom panikom (stvaranje stambenih jedinica “iz nužde”) ili gdje je bilo pogodnije “dijeliti” zatečene stambene jedinice (kao u središnjem dijelu grada, gdje je zabilježen udio od 7,12% takvih “stanova”).

(iv) Udio većih/velikih stanova (većih od 91 m²) znatno se mijenja ovisno o pojedinim naseljima, utječući na ukupnu prosječnu veličinu tamošnjeg stana (stanova). Najviše je takvih stanova u Galdovu (24,42%), u Vrbini ih ima 21,7%, a na Zelenom brijegu 19,7%. Ta se tri naselja, vidjelo se, ističu i po izrazitim vrijednostima prosječnih stano-

va. U naseljima gdje je prosječna veličina stana slična gradskoj, udio velikih stanova u rasponu je od 11 do 13%. Najmanji pak udio velikih stanova jest (ponovno) **u naselju Caprag**; iznosi 2,63%. U srodnoj su skupini središnji dio grada (s 5,75% velikih stanova) i naselje “Ivan Buić” (s 5,47%). U razdiobi po veličini, očito je, stambeni sklop središnjega gradskog dijela ima obilježja srodnija obilježjima novijih rubnih naselja negoli obilježjima “donjogradskih” sklopova. Posrijedi su učinci urbanizacijskog predloška bez snažnijeg građanskog sloja s većom investicijskom sposobnošću. Ali i učinci prije spomenutog “komadanja” većih stambenih jedinica u socijalističkom razdoblju.

U tablici 3 vidljiva je razdioba sisačkih stanova po broju soba.

Tablica 3.
 Razdioba stanova po dijelovima grada i po broju soba

Dio grada	Ukupno stanova	Stanovi po broju soba								
		posebne sobe	garsonjere	jednosobni	dvosobni	trosobni	četverosobni	peterosobni	šestero-sobni	sedam i više soba
Sisak	14.638	75	267	2178	5939	4214	1112	432	196	225
	100%	0,51%	1,82%	14,88%	40,57%	28,79%	7,60%	2,95%	1,34%	1,54%
Zeleni brijeg	2894	15	27	489	1117	714	268	134	65	65
	100%	0,52%	0,93%	16,90%	38,60%	24,67%	9,26%	4,63%	2,25%	2,25%
Viktorovac	3961	16	105	545	1724	1045	300	110	39	77
	100%	0,40%	2,65%	13,76%	43,52%	26,38%	7,57%	2,78%	0,98%	1,94%
“22. lipanj”	2245	21	69	302	1111	588	106	28	9	11
	100%	0,93%	3,07%	13,45%	49,49%	26,19%	4,72%	1,25%	0,40%	0,49%
Vrbina	343	4	5	35	90	130	46	23	8	2
	100%	1,17%	1,46%	10,20%	26,24%	37,90%	13,41%	6,71%	2,34%	0,58%
Galdovo Kaptolsko	728	8	7	117	258	247	55	21	12	3
	100%	1,10%	0,96%	16,07%	35,43%	33,92%	7,55%	2,88%	1,65%	0,41%
Galdovo	1505	9	4	124	456	518	217	89	51	37
	100%	0,60%	0,26%	8,24%	30,30%	34,42%	14,42%	5,91%	3,89%	2,46%
“Eugen Kvaternik”	565	0	19	56	228	175	53	17	8	9
	100%	0%	3,36%	9,91%	40,35%	30,97%	9,38%	3,00%	1,42%	1,59%
Caprag	2195	0	31	471	860	754	50	6	3	20
	100%	0%	1,41%	21,46%	39,18%	34,35%	2,28%	0,27%	0,14%	0,91%
“Ivan Buić”	202	2	0	39	95	43	17	4	1	1
	100%	0,99%	0%	19,31%	47,03%	21,29%	8,42%	1,98%	0,49%	0,49%

Uvjerljivo je najveći postotni udio sisačkih stanova u skupini “dvosobni”; čak je **40,57% ukupnog broja sisačkih stanova dvosobno**. U skupini “trosobni stanovi”, 28,79% je jedinica, a u skupini jednosobnih 14,88% stanova. Te tri skupine obuhvaćaju, ukupno, **84,16% gradskih stanova**. Stanovi pak bez soba (garsonijere, posebne sobe)

mala su skupina sa svega 2,33% gradskih stanova. Skupina višesobnih stanova (s četiri i više soba) veća je; u njoj je 13,43% stanova.

Naznačeni predložak razdiobe stanova po broju soba vidljiv je i u pojedinim naseljima. Uočljive su razlike, pak, u naseljima gdje su zabilježeni i nešto veći prosječni stanovi. U Galdovu, primjerice, udio dvosobnih stanova je 30,3%, dakle, za 10% **manji** od sisačkog udjela; udio pak trosobnih, četverosobnih i drugih višesobnih stanova **veći** je od sisačkog udjela. Slična je razdioba i u popisnoj cjelini Vrbinu. U naselju Zeleni brijeg razdioba je sukladna gradskoj; razlika je samo u tomu što su u skupinama višesobnih stanova udjeli stanova u Zelenom brijegu stabilno, ali neznatno, veći od gradskih udjela.

U naselju Caprag odstupi od gradske razdiobe oprečeni su spomenutima. U naselju su **veći udjeli** u skupini: 'jednosobni' i u skupini 'trosobni' stanovi (u skupini 'dvosobni', razlika je zanemarljiva); ali su, zato, postotni udjeli višesobnih stanova uvjerljivo manji od postotnih udjela u gradskoj razdiobi. I naznačena činjenica podupire prijašnji nalaz da sisački urbanizacijski model ima izrazito povjerenje u male stanove, gdje su najbrojniji **dvosobni** stanovi. U takvu modelu trosobni su stanovi već "velikim" stanovima, a jednosobni se drže prikladnim ne samo za samačka kućanstva nego i za (manje) obitelji. Capraški primjer pokazuje da u **idealnotipičnoj** shemi modela većih stanova od trosobnih, u njemu zapravo, **i nema**. Opći predložak orijentiran je dalekosežnom redukcijom predodžbe o primjerenu obiteljskom stanovanju.

U višekratnim smo analizama (vidjeti u: Rogić, 1990.) pokazali da je na djelu model stambenog zbrinjavanja kojemu je osnovni cilj **zaštitni, protektivni**. To znači da je glavna dobit u modelu definirana zgoljnim stjecanjem "krova nad glavom"; ili uklanjanjem stambene panike beskućništva. U modelu se ne uzimlje u obzir unutrašnja kakvoća stambenih uvjeta, utjecaj na obiteljsku dinamiku, mogućnost oblikovanja posebnih djelatnosti u stanu, socijalne ili kulturne prakse ukorijenjene u prebivališnom okviru itd. Drukčije rečeno, stanovanje je modelski toliko reducirano da su u njemu dnevno održive samo one djelatnosti koje neposredno pripomažu - tvorničkoj radnoj sposobnosti. Zato je i upozoreno da je u takvu modelu i samo stanovanje tek **promijenjenim oblikom industrijskog rada**. Ono, u zadanim skućenim okvirima, nalaže toliko posebnih napora da se, eda bi bilo "uspješno", **mora truditi/raditi**.

Koliko je vidljivo, dekonstrukcija modela najjasnija je u naselju Galdovo. Galdovski stanograditelji jasno pokazuju da im je i do većih stambenih jedinica i do jedinica s

Sisak je, grubo rečeno, **prizemnim** gradom. Najviše stanova, **43,24%**, **nalazi se u prizemlju**. Na drugom je mjestu skupina s 16,58% stanova na 1. katu. Na 3. ili 4. katu nalazi se 14,60% stanova, a 11,87% na drugom katu. **Iznad četvrtog kata nalazi se rubnih 0,56% stanova**. Rubna je i skupina podrumskih/suterenskih stanova; u razdiobi ih je 0,91%.

Osnovni odnosi vidljivi u gradskoj razdiobi vidljivi su i u pojedinim popisnim cjelinama. Kao i u prethodnim odjeljcima jasno se razlikuju tri osnovna tipa cjelina (naselja).

(i) Prvi tip s neznatnim odstupima “ponavlja” zabilježenu gradsku razdiobu stanova. Takva su naselja, primjerice, Viktorovac, Zeleni brijeg ili središnji dio Siska. Pri tomu treba uočiti da je središnji dio grada, **predvidljivo**, s manjim udjelom prizemnih stanova, a s većim udjelom stanova na katovima 1-4 nego što nagovještuje iznesena gradska razdioba. U svakom slučaju takva je naselja dopušteno označiti označnicom: **konvencionalna gradska** (naselja) ili kojom srodnom.

(ii) Drugi tip je **ekstremno prizeman**. Takva su naselja, primjerice, Galdovo, Galdovo Kaptolsko ili naselje pod popisnim imenom “Eugen Kvaternik”. U njima je stan na katovima iznad prvoga **iznimkom**. Na drugoj pak strani, više od 75% stanova je na prizemnoj razini. Takva je razdioba stanova redovito češća po rubnim gradskim naseljima. Zato ih je i dopušteno označiti označnicom: **periferijska gradska** (naselja) ili kojom srodnom. Pri tomu treba uočiti da njihova rubnost ne implicira nužnu odvojenost od gradske zbilje. Ona su, naprotiv, premda smještena po vanjskim potezima, ipak **gradskim** naseljima. Iznimka su pojedini dijelovi gdje su aspiracije tamošnjeg stanovništva i životne navike izrazitije ovisne o tradicijama negradskog svijeta. (Primjerice u naselju “Ivan Buić”.)

(iii) Treći je tip s najvišim udjelima stanova na 2. i 3. ili 4. katu. Takvo je naselje Caprag. Premda je njegovo izgrađivanje određeno općim sisačkim odrednicama prizemnog/jednokatnog naselja (dakle nije zbog kontekstualnih pritisaka ekstremno po učincima), nije netočno nazvati capraško naselje **korporacijskim tipom** (naselja). Osim nagoviještene tendencije da se naselje gradi “u visinu”, u njemu se češće ponavljaju i (socijalističke) “kolektivke”. K tomu, njegovo izgrađivanje **nije učinkom** predodžbe o gradskom teritorijalnom kontinuitetu; kolika je njezina važnost, jasno je nagoviješteno u glavnim intencijama i postupcima ekspertnih/planerskih skupina, zaposelnih u Sisku sedamdesetih i osamdesetih godina; na to smo već ukazali (vidjeti u: Marinović, Mikić, 1989.). Izgrađivanje

Capraga učinkom je, naprotiv, polarizacije u razdiobi društvene moći u socijalističkom razdoblju između grada i industrijskog sektora, navlastito na sisačkom jugu. Na toj podlozi industrijske radne organizacije ustaljuju se u ulozi graditelja **usporednog** Siska, a ne Siska koji je otiskom silnica gradskog kontinuiteta. Opći predložak naselja kojim se industrijski sektor služi tipični je skladišni/”kolektivni” predložak, bez oblikovane gradske zbilje. No kontekstualni pritisci u Sisku nisu pogodovali jasnoj radikalizaciji spomenutih nauma. Zato capraško novo naselje nije “nestalo” u (neboderskoj) visini, kao, primjerice, neka nova naselja u Novom Zagrebu, ili u nekolikim novim riječkim i splitskim novotvorinama. Ali je, nedvojbeno, potvrdilo graditeljsku vezu sa zamislama o korporacijskim naseljima po rubovima industrijskog sektora. U njima je čitljivija **skladišna intencija negoli zavičajna**. Ili, drukčije rečeno, model takva naselja, budući da je ovisan o skladišnim zadacima, **načelno je** prenosiv; to znači da je i odvojiv od mjesta gdje je naselje nastalo. “Prenosivost” i “odvojivost” svakako ne pogađaju fizičku činjenicu da je naselje izgrađeno na jednom mjestu kao fizička tvorba. Pogađaju, vidljivo je, njegov semantički predložak. Budući da je on nametnut “odozgo”, on je prenosiv i odvojiv od svakog **posebnog** primjera (fizičkog) naselja; i uporabljiv na isti način **bilo gdje**, ovisno o odluci korporacijske graditeljske volje.

Starost stanova

Podaci o starosti sisačkih stanova vidljivi su u tablici 5.

Tablica 5.

Razdioba stanova po dijelovima grada i po starosti (razdoblju građenja)

Dio grada	Ukupno stanova	Stanovi po starosti (razdoblju građenja)							
		do 1918.	1919.–1945.	1946.–1954.	1955.–1964.	1965.–1972.	1973.–1980.	1981.–1985.	1986.–1990.
Sisak	14741	1373	632	934	3124	3310	3134	1138	983
	100%	9,34%	4,29%	6,35%	21,19%	22,45%	21,26%	7,72%	6,67%
Zeleni brijeg	2906	237	122	115	488	748	760	561	394
	100%	8,16%	4,20%	3,96%	16,78%	25,74%	26,15%	7,92%	6,33%
Viktorovac	3975	274	163	311	793	754	561	571	532
	100%	6,89%	4,10%	7,83%	19,9%	18,97%	14,11%	14,36%	13,39%
“22. lipanj”	2268	559	104	95	571	446	394	38	43
	100%	24,65%	4,58%	4,19%	25,18%	19,66%	17,37%	1,67%	1,89%
Vrbina	346	54	33	18	109	42	44	31	10
	100%	15,6%	9,54%	5,20%	31,50%	12,14%	12,15%	8,96%	2,89%
Galdovo Kaptolsko	742	70	77	33	166	176	137	33	35
	100%	9,43%	10,38%	4,45%	22,37%	23,72%	18,46%	3,45%	4,72%

Tablica 5. (nastavak)

Dio grada	Ukupno stanova	Stanovi po starosti (razdoblju građenja)							
		do 1918.	1919.- 1945.	1946.- 1954.	1955.- 1964.	1965.- 1972.	1973.- 1980.	1981.- 1985.	1986.- 1990.
Galdovo	1526	106	40	73	386	387	286	149	80
	100%	6,95%	2,62%	4,78%	25,29%	25,29%	18,74%	9,76%	5,24%
“Eugen Kvaternik”	568	31	85	117	122	128	45	17	21
	100%	5,46%	14,96%	20,60%	21,48%	22,53%	7,92%	2,99%	3,70%
Caprag	2208	37	6	162	459	527	877	63	67
	100%	1,68%	0,27%	7,34%	20,79%	23,87%	39,72%	2,94%	3,03%
“Ivan Buić”	202	9	2	12	30	102	30	6	11
	100%	4,45%	0,99%	5,94%	14,85%	50,50%	14,85%	2,97%	5,45%

Razdioba pokazuje da je u razdoblju do kraja Drugog svjetskog rata u Sisku izgrađeno manjinskih 13,63% sisačkih stanova (2005 stanova). Drukčije rečeno, **većinski dio stambenog sklopa u Sisku izgrađen je u razdoblju 1946.-1990.** Zato mnoga obilježja sklopa, kako je i prije naznačeno, tipično ponavljaju osnovne odrednice stanogradbe važne u tom razdoblju. Podaci pokazuju da prvo desetljeće nakon Drugog svjetskog rata nije posebno stambeno ambiciozno. U godinama 1946.-54. izgrađena su 934 stana ili 6,35% od ukupnog broja stanova popisanih 1991. godine. Doduše, uzme li se u obzir broj stanova u Sisku izgrađen prije, povišak vrijedan 934 stana pokazuje da je grad dobio čak 45% novih stanova. Iznesena računica, dakako, nije pouzdana, jer počiva na pretpostavci da je razdioba stanova po starosti zabilježena godine 1991. istovrsna slici zbiljskog procesa gradogradbe u pojedinim povijesnim razdobljima. (Razdioba, primjerice, ne otkriva koliko je stanova izgrađenih u pojedinim povijesnim razdobljima u međuvremenu srušeno ili rekonstruirano; ona samo otkriva koliko je stanova iz pojedinih razdoblja popisom 1991. zabilježeno/naslijeđeno.) No, unatoč tomu, posve je očito da je već prvo desetljeće nakon Drugog svjetskog rata navijestilo višestruki povišak broja stanova u Sisku. Tri su popisna razdoblja po tomu posebna: u razdoblju 1955.-1964. izgrađena su 3124 nova stana ili 21,19% od ukupnog broja stanova iz godine 1991; u razdoblju 1965.-1972. izgrađeno je 3310 stanova ili 22,45%; u razdoblju 1973.-1980. izgrađena su 3134 stana ili 21,26%. Ukupno je u ta tri razdoblja izgrađeno 64,9% sisačkih stanova zabilježenih popisom godine 1991. U razdoblju 1981.-1990 zabilježeni je postotak manji: iznosi 14,39%.

Najveća koncentracija starijih tipova stanova nalazi se, predvidljivo je, u središnjem dijelu (“22. lipanj”). Po-

stotni udio tamošnjih stanova izgrađenih prije kraja Drugog svjetskog rata (do 1945. godine) iznosi 29,11%. Udio pak stanova starijih od 50 godina iznosi (približno) 31,19%. Ili, drukčije rečeno, **u središnjem dijelu Siska svaki treći stan (godine 2000.) stariji je od 50 godina.** Djelomično je, po starosti, središnjem sisačkom dijelu slično naselje Vrbina. U njemu je udio stanova starijih od 50 godina (približno) 27,74%. No razlika je u tomu što u Vrbini ima znatno manje stanova izgrađenih do godine 1918., pa je i ukupna starost naselja manja (a i kakvoća stanova bolja). I u popisnoj cjelini "Eugen Kvaternik" zabilježeno je (približno) 30,72% stanova starijih od 50 godina (ponavljamo, godine 2000.). Ali i tamo je znatno manje stanova izgrađeno u razdoblju do 1918. godine. K tomu, obje spomenute popisne cjeline obuhvaćaju razmjerno mali broj stanova (u tablici, iznosi su: 346 + 568), pa je ukupni utjecaj činjenica uočenih u spomenutim naseljima na gradsku razdiobu stanova po starosti ograničen.

U drugim naseljima postotni udjeli stanova starijih od 50 godina uglavnom su približni gradskom (približno 16,8%). Drukčije rečeno, uvjerljiva glavnina tih naselja izgrađena je tijekom prije spomenuta tri razdoblja stanograditeljske ekspanzije 1955.-80. (posebno naselje Caprag); a u pojedinim naseljima (primjerice, Viktorovac, Zeleni brijeg ili Galdovu) znatan broj stanova izgrađen je i u razdoblju 1981.-1991. Podsjećamo da je u njima uloga privatnih stanograditelja bila važna barem koliko i uloga državnih /"društvenih" (u Galdovu i važnija). Ta skupina stanograditelja, vidljivo je, ne smanjuje bitno stanogradbene napore osamdesetih godina, kada su znaci posustajanja investicijskih sposobnosti državnih/"društvenih" stanograditelja već posve očiti.

Opremljenost stanova

Zahod, kupaonica. Razdioba podataka o opremljenosti sisačkih stanova zahodom i kupaonicom vidljiva je u tablici 6.

Dio grada	Ukupno stanova	Stanovi s kupaonicom	Stanovi sa zahodom
Sisak	12953	12097	12585
	100%	93,39%	97,16%
Zeleni brijeg	2557	2360	2479
	100%	92,30%	96,95%
Viktorovac	3530	3391	3489
	100%	96,06%	98,84%
"22. lipanj"	2010	1871	1970
	100%	93,08%	98,00%

Tablica 6.
 Razdioba stanova po dijelovima grada i po opremljenosti zahodom i kupaonicom

Tablica 6. (nastavak)

Dio grada	Ukupno stanova	Stanovi s kupaonicom	Stanovi sa zahodom
Vrbina	274	255	271
	100%	93,06%	98,90%
Galdovo	565	500	527
Kaptolsko	100%	88,50%	93,27%
Galdovo	1356	1148	1233
	100%	84,66%	90,93%
“Eugen Kvaternik”	474	435	462
	100%	91,77%	97,47%
Caprag	2044	2030	2038
	100%	99,31%	99,71%
“Ivan Buić”	143	107	116
	100%	74,83%	81,12%

Generalna slika podupire tvrdnju da je opremljenost zahoda pokazatelj bez veće diskriminirajuće vrijednosti. Jer, vidljivo je, u Sisku 97,16% stanova ima zahod. Drukčije rečeno, opremljenost stanova zahodima standardnom je sastavnicom **minimalne kakvoće stambenih uvjeta**. Ipak, nije nekorisno taj pokazatelj rabiti u analizi posebnih okolnosti. One su izrazitije prisutne, koliko je vidljivo, u sisačkim naseljima “Ivan Buić”, Galdovo i Galdovo Kaptolsko. U prvom spomenutom čak 19% stanova je bez zahoda; u drugom 10%, a u trećem 7%. Izneseni podatak ne implicira nužno da su tamošnji stanograditelji higijenski “divljači”; u nizu se slučajeva razdoblje terenskog popisivanja godine 1991. poklopilo s razdobljem kada su tamošnji stanograditelji već rabili poluzavršene kuće; one su bile pogodine za “krov nad glavom” iz nužde, ali su po mnogim graditeljskim mjerilima bile nezavršene. Nisu, dakle, imale završene ni zahode. Popisom su takve kuće zadobile (opravdano) supstandardne označnice. Drukčije rečeno, planirani dovršetak spomenutih kuća obuhvaća i opremanje zahodom. No vidljivo je da su primjeri pripravnosti na (načelno privremeno) supstandardno obitavanje u nedovršenim kućama češći u spomenutim naseljima. Taj nalaz, osim hipoteze o siromašnim investitorima, dopušta i hipotezu da higijenska tradicija skupina u takvim (i sličnim) rubnim naseljima pogoduje relativiranju urbanih higijenskih mjerila. Inače bi se opisani nalazi ponavljali i na drugim rubnim područjima gdje su graditeljske teškoće slične.

Odsutnost kupaonice oštrije razdvaja pojedine skupine naselja u Sisku. Udjeli stanova bez kupaonice u njima su u rasponu 7-26%. Najviše je takvih u prije spomenuta tri naselja: u naselju “Ivan Buić”, Galdovo i Galdovo Kap-

tolsko; u prvome je udio stanova bez kupaonice 26%, u drugome 16%, a u trećemu 12%. Nije bez vrijednosti ni nalaz da je u naselju “Eugen Kvaternik” takvih stanova 9%.

Na drugoj strani, u naselju Caprag, koje je izgrađeno pod čvrstim državnim nadzorom, udio stanova bez kupao-nice i zahoda manji je od 1% (zacijelo je posrijedi nekoliko stambenih jedinica odvojenih od stanova nakon njihova dovršetka, kao što su, primjerice, sobe s posebnim ulazom i slične). U takvu je predlošku program higijenskog opremanja stana **normativnom sastavnicom** graditeljskog programa. Zbog toga **nije moguće** stambene uvjete oblikovati relativiranjem osnovnih higijenskih mjerila. Opisanim se predloškom tipično orijentiraju i graditelji u drugim naseljima označenim u prethodnim analizama složenicom “konvencionalna gradska” (Viktorovac, središnji gradski dio, Zeleni brijeg). U naseljima pak bliže gradskom rubu, gdje važniju ulogu imaju privatni investitori/graditelji vlastite kuće, relativiranje higijenskih mjerila u stanovanju sastavnicom je racionalne obiteljske organizacije graditeljskog procesa. Budući da je, vidjelo se, posrijedi množina novih kuća, njihovo projektiranje bez osnovne higijenske opreme nije, već i radi zakonskih uvjeta, moguće (osim u slučajevima idealne/tipične “divlje” stanogradnje, koju treba razlikovati od nezakonite, “bespravne”). Ali je zato moguće investicije u higijensku opremu “premjestiti” u skupinu rubnih ili marginalnih, koje postaju nužne tek kada stanograditelj bude “dobro stajao”. Do tada glavna dobit stanograditelja je, kako je naznačeno, “krov nad glavom”; i, kao u naseljima kakva su Galdovo ili Galdovo Kaptolsko, mogućnost da se na okućnici/dvorištu razviju “dodatni” poslovi od kojih se lakše živi, a dio zarade reinvestira u (još) nedovršenu kuću, pa i u minimalnu higijensku opremu.

U svakom slučaju, izneseni nalazi pokazuju da se minimalna higijenizacija stambenog sklopa u gradu Sisku približava poželjnom omjeru 1 stan / 1 zahod / 1 kupao-nica. No, na spomenutim rubnim naseljima osnovna higijenizacija toliko zaostaje da se mora razviti posebni program potpore. On je neodvojiv od šireg programa **reurbanizacije** spomenutih i srodnih sisačkih dijelova.

Vodovod. Podaci o stanovima s vodovodom vidljivi su u tablici 7.

U Sisku, u cjelini, udio stanova priključenih na javni vodovod iznosi 94,47%. (Približno toliko stanova, 93,39%, vidjelo se, ima i kupaonicu. Sukladnost iznesenih podataka dopušta pretpostaviti da su opremanje stana kupaonicom i njegovo priključivanje na javni vodovod, u osnovi, sastavnicama istog čina **odlučivanja**.) Dodatna skupina si-

Tablica 7.
 Razdioba stanova po
 dijelovima grada i po
 opremljenosti vodovodnom
 infrastrukturom

Dio grada	Ukupno stanova	Vodovodna infrastruktura		
		s javnim vodovodom	s hidroforom	bez hidrofora
Sisak	12953	12237	459	257
	100%	94,47%	3,54%	1,98%
Zeleni brijeg	2557	2450	47	60
	100%	95,82%	1,84%	2,35%
Viktorovac	3530	3508	6	16
	100%	99,38%	0,17%	0,45%
"22. lipanj"	2010	1976	10	24
	100%	98,31%	0,50%	1,19%
Vrbina	274	272	0	2
	100%	99,27%	0%	0,73%
Galdovo Kaptolsko	565	522	13	30
	100%	92,39%	2,30%	5,31%
Galdovo	1356	889	371	96
	100%	65,56%	27,36%	7,08%
"Eugen Kvaternik"	474	463	3	8
	100%	97,68%	0,63%	1,69%
Caprag	2044	2038	3	3
	100%	99,71%	0,15%	0,15%
"Ivan Buić"	143	119	6	18
	100%	83,22%	4,20%	12,59%

sačkih stanova s 3,54% jedinica priključena je na vodovod s pomoću hidrofora, dakle na kućnu cisternu. **Bez vodovoda je 1,98% stanova.** Iznesena razdioba ukazuje na istu opću ocjenu kao i razdioba stanova po opremljenosti kupaoionicom i zahodom. Posrijedi je **zaključna faza** opremanja stanova priključcima na javni vodovod. Pa podaci i nemaju veću diskriminirajuću vrijednost.

Iznimka su, međutim, naselja Galdovo i "Ivan Buić". U Galdovu čak **35% stanova nema priključak na javni vodovod.** U toj je skupini većina (dodatnih 27% u ukupnom broju stanova u Galdovu) s priključcima s pomoću hidrofora. Ipak, 7% stanova je bez priključka na vodovod. Nešto manje, 5,31%, takvih je stanova u Galdovu Kaptolskom. U naselju pak "Ivan Buić" takvih je stanova 12,59%. Upozoriti je da veći postoci stanova bez (ikakva) priključka na vodovod u Galdovu Kaptolskom i u naselju "Ivan Buić" nisu najpreciznijim pokazateljima. Ukupno je u oba naselja u toj skupini 49 stanova. U Galdovu pak (gdje je postotak niži zbog većeg broja stanova u naselju) u skupi-

ni je nezanemarljivih 96 stanova bez ikakva priključka na vodovod. Drukčije rečeno, najveća skupina stanova bez vodovoda nalazi se u Galdovu; druga, premda je, također, sakrivena malim postotkom, nalazi se u naselju Zeleni brijeg; tamo je 60 stanova (2,35% od ukupnog broja stanova u naselju) bez vodovoda. Posrijedi su stanovi po rubnim područjima naselja, gdje su opći tehnički i ambijentalni uvjeti slični onima u Galdovu.

Razdioba podakata, dakle, ukazuje da je zaostatak u opremanju sisačkih stanova priključcima na javni vodovod **čvrsto lokaliziran**. To i nije manjak grada kao cjeline, nego, naprotiv, primjer supstandardnog opremanja jednog njegovog dijela/područja.

Kanalizacija. Podaci o stanovima s priključcima na kanalizaciju vidljivi su u tablici 8.

Dio grada	Ukupno stanova	Kanalizacija		
		s javnom kanalizacijom	sa septičkom jamom	bez kanalizacije
Sisak	12953	10858	1777	318
	100%	83,82%	13,72%	2,46%
Zeleni brijeg	2557	2375	113	69
	100%	92,88%	4,42%	2,70%
Viktorovac	3530	3324	185	21
	100%	94,16%	5,25%	0,59%
"22. lipanj"	2010	1944	35	31
	100%	96,72%	1,74%	1,54%
Vrbina	274	268	4	2
	100%	97,81%	1,46%	0,73%
Galdovo Kaptolsko	565	414	118	33
	100%	73,27%	20,90%	5,84%
Galdovo	1356	11	1228	117
	100%	0,81%	90,56%	8,63%
"Eugen Kvaternik"	474	415	47	12
	100%	87,55%	9,92%	2,53%
Caprag	2044	2032	6	6
	100%	99,41%	0,29%	0,29%
"Ivan Buić"	143	75	41	27
	100%	52,44%	28,67%	18,88%

Tablica 8.

Razdioba stanova po dijelovima grada i po uređenosti kanalizacije

Razdioba pokazuje da je u Sisku mali broj stanova, 2,46%, bez ikakva priključka na kanalizaciju. No taj "optimistični" podatak gubi polaznu uvjerljivost kada se uzme u obzir da je na javnu kanalizaciju priključeno 83,82% stanova, a 13,72% na septičku jamu.

Javna je kanalizacija potpuno odsutna u naselju Galdovo. Tamo je 90,56% stanova priključeno na septičku jamu, a znatna je i skupina s 8,63% stanova (ili 117 jedinica) bez ikakve kanalizacije. Skoro je zanemarljiva skupina stanova priključena na javnu kanalizaciju (11 ili 0,81%). Drugo naselje gdje je očit zaostatak u izgrađivanju javne kanalizacije je naselje “Ivan Buić”. U njemu je, međutim, 52,44% stanovnika priključeno na javnu kanalizaciju; 28,67% je priključeno na septičku jamu, a 27 stanova ili 18,88% je bez ikakve kanalizacije. Treće naselje gdje je zaostatak vidljiviji jest Galdovo Kaptolsko. No i tamo je većina stanova, 73,27%, priključena na javnu kanalizaciju. U skupini koja je priključena na septičku jamu nalazi se 20,9% stanova (118 stanova), a 5,84% (ili 33 stana) bez ikakve je kanalizacije.

Uočiti je da su nemale skupine stanova bez javne kanalizacije (samo sa septičkom jamom) i u naseljima Zeleni brijeg i Viktorovac. U naselju Zeleni brijeg 113 stanova je s priključkom na septičku jamu a (čak) 69 je bez ikakve kanalizacije. U naselju Viktorovac 185 stanova je s priključkom na septičku jamu, a 21 nema nikakvu kanalizaciju. No u oba naselja to su male postotne skupine pa se one i ne mogu držati primjerenim pokazateljima općih prilika u spomenutim naseljima.

U osnovi, razdioba je sukladna prije opisanoj razdiobi stanova s priključcima na vodovodne mreže. No jasna je razlika u postotnom udjelu stanova s priključkom na javnu kanalizaciju. On je uočljivo **manji** nego postotni udio stanova s priključkom na javni vodovod. Drukčije rečeno, **komunalno opremanje u Sisku najsporije je, sektorski promatrano, u izgrađivanju kanalizacije; a lokacijski promatrano, u naselju Galdovo.**

Električna struja. Podaci o razdiobi stanova po opremljenosti električnom strujom nalaze se u tablici 9.

Tablica 9.
 Razdioba stanova po gradskim
 dijelovima i po opremljenosti
 električnom strujom i
 centralnim grijanjem

Dio grada	Ukupno stanova	Stanovi s električnom strujom	Stanovi s centralnim grijanjem
Sisak	12953	12936	5658
	100%	99,87%	43,62%
Zeleni brijeg	2557	2552	717
	100%	99,80%	28,04%
Viktorovac	3530	3529	1957
	100%	99,97%	55,44%
“22. lipanj”	2010	2010	625
	100%	100%	31,09%
Vrbina	274	274	65
	100%	100%	23,72%

Tablica 9. (nastavak)

Dio grada	Ukupno stanova	Stanovi s električnom strujom	Stanovi s centralnim grijanjem
Galdovo Kaptolsko	565	560	76
	100%	99,11%	13,45%
Galdovo	1356	1352	250
	100%	99,70%	18,44%
“Eugen Kvaternik”	474	474	74
	100%	100%	15,61%
Caprag	2044	2044	1890
	100%	100%	92,46%
“Ivan Buić”	143	141	4
	100%	98,60%	2,80%

Udio sisačkih stanova opremljenih električnom energijom jest 99,87%. Drukčije rečeno: **svaki sisački stan ima priključak na električnu mrežu**. Neznatne razlike između udjela u pojedinim naseljima su zanemarljive. U opskrbi električnom energijom sisačkih stanova komunalno opremanje najviše se približilo idealnom/tipičnom stanju (određenom zahtjevom da svaki stan treba biti opremljen svim osnovnim komunalnim uređajima i priključcima).

Centralno grijanje. Manji broj sisačkih stanova opremljen je centralnim grijanjem; **udio takvih stanova iznosi 43,62%**. Kao i na drugim sektorima komunalnog opremanja, u naselju Caprag najviše je i stanova s centralnim grijanjem: 92,46% ili gotovo svaki naseljski stan. Najmanje ih je u skupini rubnih naselja. U skupini su: naselje “Ivan Buić” s 2,80% stanova s centralnim grijanjem; naselje Galdovo Kaptolsko s 13,45% stanova s centralnim grijanjem; naselje “Eugen Kvaternik” s 15,61% stanova sa centralnim grijanjem; naselje Galdovo s 18,44% stanova s centralnim grijanjem. U skupinu treba ubrojiti i naselje Vrbi-na. Tamo je, doduše, postotni udio stanova s centralnim grijanjem nešto veći: 23,72%, ali je zbiljski broj stanova zapravo mali: 65 stanova.

U srednjem dijelu ljestvice (između naselja Caprag na vrhu ljestvice i naselja “Ivan Buić” na dnu) nalaze se naselja koja smo prije označili konvencionalnim gradskim naseljima. U toj su skupini tri naselja: Zeleni brijeg, s 28% stanova s centralnim grijanjem; središnji sisački dio (“22. lipanj”) s 31% stanova s centralnim grijanjem te naselje Viktorovac s natprosječnih 55,44% stanova s centralnim grijanjem.

Koliko je vidljivo, opremljenost stanova centralnim grijanjem najbolje diferencira stanove i naselja s obzirom na opću kakvoću komunalnih uvjeta i olakšica. Ali, na drugoj strani, ta je razdioba “slijepa” na razdiobu po veličini i starosti stanova.

Neki pokazatelji stambene gustoće

Odnos ukupnog broja stanovnika u Sisku (na promatranom području) i ukupnog broja "stambenih kvadrata" (44.124 : 962.832 m²) pokazuje da je u Sisku **prosječna stambena površina po stanovniku 21.82 m²**. Po tom parametru stambene prilike u Sisku mogu se ubrojiti u skupinu "prosječnih" hrvatskih. **Prosječni broj stanara po stanu jest tri**. Prosječna veličina sisačkog stana, dakle, unatoč činjenici da određuje mali stan, nije izvorom posebnih životnih teškoća prouzročenih prenaseljenošću. Odsutnost takvih teškoća izravnim je otiskom odsutnosti velikih obitelji ili većeg broja stanara u malim stanovima. U Sisku je na djelu **jasna ravnoteža između malih stanova i malih obitelji /malog broja stanara**.

Tablica 10.
Razdioba stanova po gradskim dijelovima i po broju kućanstava u stanu

U tablici 10 vidljiva je razdioba stanova po broju kućanstava.

Dio grada	Ukupno stanova	Stanovi po broju kućanstava					
		1 kućanstvo u stanu	2 kućanstva u stanu	3 kućanstva u stanu	4 kućanstva u stanu	5 kućanstava u stanu	samci
Sisak	13994	13351	594	32	3	1	13
	100%	95,40%	4,24%	0,23%	0,02%	0,01%	0,09%
Zeleni brijeg	2777	2659	105	11	0	1	1
	100%	95,75%	3,78%	0,40%	0,00%	0,04%	0,04%
Viktorovac	3769	3602	152	8	1	0	6
	100%	95,57%	4,03%	0,21%	0,03%	0%	0,18%
"22. lipanj"	2148	2060	85	3	0	0	0
	100%	95,90%	3,96%	0,14%	0%	0%	0%
Vrbina	318	298	18	0	0	0	2
	100%	93,71%	0,57%	0,00%	0%	0%	0,63%
Galdovo Kaptolsko	691	661	27	1	0	0	2
	100%	95,66%	3,91%	0,14%	0%	0%	0,28%
Galdovo	1432	1346	82	4	0	0	0
	100%	93,99%	5,73%	0,28%	0%	0%	0%
"Eugen Kvaternik"	532	468	59	4	1	0	0
	100%	87,93%	11,09%	0,75%	0,19%	0%	0%
Caprag	2147	2084	59	1	1	0	2
	100%	97,07%	2,75%	0,05%	0,05%	0%	0,10%
"Ivan Buić"	180	173	7	0	0	0	0
	100%	96,11%	3,89%	0,00%	0%	0%	0%

Razdioba pokazuje da u 95,40% stanova živi jedno kućanstvo. Dva su kućanstva u 4,24% stanova; tri su u 0,23% stanova; više od tri kućanstva su u 0,12% stanova. I razdioba stanova po kućanstvima, očito je, podupire sliku naznačenu u prethodećem ulomku. Premda su sisački stanovi, uglavnom, mali stanovi, mali broj kućanstava i stanara u njima ne dopušta stvaranje "gustih" stambenih područja. Pokazatelji gustoće, dakle, ne ukazuju na kritične stambene prilike. Iznesenu ocjenu ne ugrožava ni činjenica da su prijespomenute gustoće izračunane na temelju stambenih brutopovršina (u njih su uključene i površine kuhinje, hodnika, pomoćnih odjeljaka i srodne).

Nešto je precizniji pokazatelj gustoće broj stanara po jednoj sobi (u stanu). Podaci o razdiobi stanova po broju soba iz godine 1991. pokazuju da je u Sisku, ukupno, 36.399 soba. Prihvatimo li da je tada (na promatranom području) zabilježeno 44.124 stanovnika u Sisku, dobiva se gustoća od 1,21 stanara po jednoj sobi. Pokazatelj otkriva da stambena gustoća nije idealna/tipična (1 stanar / 1 soba). Ali pokazuje i da nije u kritičnoj zoni. U Sisku su, grubo rečeno, **tipični mali stanovi s podnošljivim stambenim gustoćama.**

Na istom su osnovnom tragu i podaci o razdiobi stanova po broju djece u stanovima. Podaci su vidljivi u tablici 11.

Tablica 11.
Razdioba stanova po dijelovima grada i po broju djece u stanu

Dio grada	Stanovi ukupno	Stanovi s djecom						
		bez djece	1 dijete po stanu	2 djeteta po stanu	3 djeteta po stanu	4 djeteta po stanu	5 djece po stanu	6 i više djece po stanu
Sisak	12953	7263	2853	2621	184	23	5	4
	100%	56,07%	22,03%	20,23%	1,43%	0,18%	0,04%	0,03%
Zeleni brijeg	2557	1391	581	534	40	7	3	1
	100%	54,40%	22,72%	20,80%	1,56%	0,27%	0,12%	0,04%
Viktorovac	3530	1841	799	841	45	4	0	0
	100%	52,15%	22,63%	23,82%	1,27%	0,11%	0%	0%
"22. lipanj"	2010	1249	442	298	15	5	0	1
	100%	62,14%	21,99%	14,83%	0,75%	0,25%	0%	0,05%
Vrbina	274	187	49	34	3	1	0	0
	100%	68,25%	17,88%	12,41%	1,09%	0,36%	0%	0%
Galdovo Kaptolsko	565	345	106	103	7	2	2	0
	100%	61,06%	18,76%	18,23%	1,24%	0,35%	0,35%	0%
Galdovo	1356	785	264	286	19	1	1	0
	100%	57,89%	19,47%	21,09%	1,40%	0,07%	0,07%	0%

Tablica 11. (nastavak)

Dio grada	Stanovi ukupno	Stanovi s djecom						
		bez djece	1 dijete po stanu	2 djeteta po stanu	3 djeteta po stanu	4 djeteta po stanu	5 djece po stanu	6 i više djece po stanu
"Eugen Kvaternik"	474	282	96	88	8	0	0	0
	100%	59,49%	20,25%	18,56%	1,69%	0%	0%	0%
Caprag	2044	1105	483	408	44	3	0	1
	100%	54,06%	23,63%	19,96%	2,15%	0,15%	0%	0,05%
"Ivan Buić"	143	78	33	29	3	0	0	0
	100%	54,55%	23,08%	20,28%	2,10%	0%	0%	0%

U Sisku, kao cjelini, i u svim posebnim naseljima, najveći su postotni udjeli stanova gdje djece – **nema**; u Sisku je takvih stanova 56,07%; u posebnim naseljima udio takvih stanova je u rasponu 52,15% (u naselju Viktorovac) do 68,25% (u naselju Vrbina). Uočiti je da naseljska razdioba stanova po broju djece u njima **nije** sukladna naseljskoj razdiobi stanova po veličini. U naseljima kao što su Galdovo i srodna, dakle, gdje su zabilježeni prosječno najveći stanovi, postotni udjeli stanova bez djece – **nisu najmanji**.

Druga je po veličini skupina stanova gdje živi jedno dijete. Takvih je u Sisku 22,03%. U naseljima udio je u rasponu 17,88% (u naselju Vrbina) do 23,63% (u naselju Caprag).

Treća je skupina stanova s dva djeteta u stanu. Takvih je u Sisku 20,23%. U naseljima udio je u rasponu 12,41% (u naselju Vrbina) do 23,8% (u naselju Viktorovac).

Skupina s troje, četvero ili više djece je rubna. Obuhvaća svega 1,68% sisačkih stanova. Koliko je vidljivo, takvi su stanovi brojniji u naseljima Zeleni brijeg, Viktorovac, Caprag. No budući da je riječ o malom broju stanova, nije dopušteno ustvrditi kako je na djelu stabilna tendencija.

"Tvrd" ocjena iznesenih podatak ukazuje na činjenicu da se je prihvatljiva stambena gustoća u sisačkim stanicima oblikovala na temelju **radikalne redukcije broja novorođene djece u obitelji**. Opća nespremnost sisačkog (kao i hrvatskog) stanovništva na veći broj djece u obitelji još nije uvjerljivo analizirana. Zato ona nije predmetom analize ni u ovom tekstu. Upozoriti je, ipak, da se ona (nespremnost) bolje održava u stilovima života prožetim egzistencijalnom panikom i banalizacijom institucionalnih atributa obitelji.

LITERATURA

1. Marinović, A., Mikić M., 1989., *Prostorni razvoj Siska, posebno od 1945. godine do danas i planska predviđanja mogućeg razvoja do 2000. godine*, rukopis, Sisak
2. Popis stanovništva 1991., Državni zavod za statistiku, Zagreb
3. Rogić, I., 1990., *Stanovati i biti, rasprave iz sociologije stanovanja*, Biblioteka revije za sociologiju, Zagreb
4. Skupina autora, 1991., *Generalni urbanistički plan Siska - izmjene i dopune*, UIH, Zagreb
5. Skupina autora, 2000., *Demografska studija grada Siska*; preliminarno izvješće, Institut Pilar, Zagreb